

Aleksandar Đ. Trpčevski¹
Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet

ISSN 2217-7221
eISSN 2217-8546
UDC 81'367.625.44=124
UDC 811.13
originalni naučni rad

REFLEKSI LATINSKOG GERUNDIVA U ROMANSKIM JEZICIMA

SAŽETAK: Ovaj rad se bavi refleksima latinskog gerundiva u pet romanskih jezika (italijanskom, španskom, francuskom, katalonskom i portugalskom). Gerundiv ne postoji više kao glagolski oblik, ali nastavlja da živi u obliku nekih prideva i imenica. Cilj nam je da utvrdimo značenje tih prideva i imenica, kao i opseg njihove upotrebe u romanskim jezicima.

Ključne reči: gerundiv, tvorba reči, latinski jezik, romanski jezici.

UVOD

U latinskom jeziku postojala su dva glagolska oblika dobijena dodavanjem sufiksa -ND- na prezentsku osnovu glagola. Jedan je gerund – glagolska imenica (*laudando*), a drugi je gerundiv ili glagolski pridev (*laudandus*, -a, -um). U romanskim jezicima sačuvan je gerund kao glagolski oblik (it. *amando*, šp. *amando*, fr. *en aimant*, kat. *amant*, port. *amando*), dok se gerundiv izgubio kao glagolski oblik. Međutim, neki refleksi gerundiva mogu se i dalje naći u romanskim jezicima u vidu prideva i imenica. Upravo su ti pridevi i imenice predmet našeg rada. Drugim rečima, interesuje nas značenje reči nastalih od latinskog gerundiva, kao i značenje reči koje su nastale analogijom s ovim oblikom.

U latinskom jeziku gerundiv je bio glagolski oblik pasivnog značenja i označavao je radnju koju treba vršiti:² *laudandus* – ‘koga treba hvaliti’. U odričnom obliku označavao je radnju koju ne treba vršiti ili radnju koja se ne sme vršiti: *non laudandus* – ‘koga ne treba hvaliti / koji se ne sme hvaliti’. Pošto je gerundiv glagolski pridev, on se slagao u rodu, broju i padežu sa imenicom u funkciji subjekta (*Patria amanda est* – imenica *patria* je subjekat glagola *amare* u obliku gerundiva). U romanskim jezicima, međutim, gerundiv se izgubio kao glagolski oblik i održao se

---

1 alexandar77@gmail.com

2 Zbog toga ga zovu još i *participium necessitatis*; cfr. Gortan, Gorski, Pauš 2005: 250.

u obliku prideva i imenica, koji su, u većini slučajeva, učenog porekla. Na to upućuju i definicije sufiksa *-ando* i *-endo* koje daju rečnici različitih romanskih jezika. Na primer, u *Trésor de la Langue Française* stoji:

„*-ande, -ende* remonte au lat. *-anda, -enda*, fém. des adj. verbaux en *-andus, -endus* (cf. MEYER-L. t. 2 1966, § 23). La plupart des termes ne sont à proprement parler pas des dér. français. Il s’agit d’un fait d’empr. au latin”.

Prema rečniku italijanskog jezika *Sabatini–Coletti* (2005), ovaj sufiks je nastao „sul modello di parole che continuano direttamente forme gerundive latine”³ i koji „esprime il valore di condizione che deve essere raggiunta”; s druge strane, u rečniku *De Mauro*⁴ (1999) kaže se da se sufiks *-endo* javlja u pridevima i imenicama „di origine latina o formati in analogia su tale modello, nei quali è espressa un’idea di dovere, di necessità”, dok se izvedenicama sa sufiksom *-ando* izriče „la necessità che sia compiuta l’azione indicata dal verbo”. U rečniku portugalskog jezika *Houaiss*⁵ (2009) kaže se da je *-ando*:

„desin. complexa (composta da vogal temática da 1ª conj. *-a-* + a desin. do gerundivo lat. *-nd-* + a desin. do gên.masc. *-o*, que alterna com a fem. *-a*, seguidas ou não do número plural *-s*) corresponde em port. a adj. e subst. com a noção de “o ou que deve ser (mais a noção do rad.)”; trata-se, em geral, de neologismos do século XX, conexos com o incremento do ensino e da divisão do trabalho físico e mental”.

Isti rečnik⁶ za sufiks *-endo* navodi sledeće:

„desin. complexa do gerundivo lat. (*-end-* desinencial gerundivo, mais as desin. nominais de gênero [masc. *-o*, fem. *-a*], seguidas ou não de *-s* do plural); são eruditismos puramente latinos ou latinizantes, em geral do sXIX em diante, com a noção de ‘o ou que deve ser (mais a noção do

3 Sabatini–Coletti, s.v. *-endo*.

4 De Mauro, s.v. *-endo*.

5 Houaiss, s.v. *-ando*.

6 Ibid. s.v. *-endo*.

rad. verb.)', gerando adj. ou subst.; os v. originadores são da 2^a ou 3^a conj. port., englobando os da 2^a e 3^a e 4^a lat., que convergem nos gerundivos originais quanto à desin. em causa”.

U našem radu analizirani su oblici nastali od latinskog gerundiva ili oblici stvoreni po uzoru na latinski gerundiv. To su: pridevi, imenice ženskog roda, imenice muškog roda i imenice koje, s obzirom na to da se odnose na osobe, mogu biti muškog ili ženskog roda. Svi oblici ekscerpirani su iz rečnika pet romanskih jezika: italijanskog, španskog, francuskog, katalonskog i portugalskog. Za italijanski jezik koristili smo rečnike *Sabatini–Coletti* (2005) i *De Mauro* (2000); za španski smo koristili poslednje izdanje rečnika *Diccionario de la Real Academia española (DRAE)*; za francuski smo koristili podatke iz korpusa *Trésor de la Langue Française informatisé (TLFi)*; ⁷ podaci za katalonski jezik dobijeni su iz rečnika *Diccionari català-valencià-balear (DCVB)*.⁸ Najzad, za portugalski jezik koristili smo elektronsku verziju rečnika *Houaiss* (2009).

PRIDEVI

Ono što se odmah primećuje jeste obilje prideva u italijanskom, španskom i portugalskom jeziku, za razliku od katalonskog (u kome se između ostalog ovi pridevi javljaju kasnije nego u ostalim romanskim jezicima) i francuskog, verovatno zbog moguće homonimije sa oblicima na *-nt*.⁹

Italijanski – *colendissimo* (ant. *colendo*) ‘dostojan poštovanja’, *corrigendo* ‘koga treba ispraviti’, *esecrando* ‘nedostojan, gnusan’, *nefando* ‘opak, sraman’, *memorando* ‘znamenit’, *miserando* ‘jadan, mizeran’, *orrendo* ‘užasan’, *puendo* ‘sramotan’, *reverendo* ‘velečasni, prečasn’, *stupendo* ‘divan, predivan’, *tremendo* ‘strašan’, *venerando* ‘častan, prečastan’,

7 Dostupan na adresi <http://atilf.atilf.fr/tlf.htm>.

8 Dostupan na adresi <http://dcbv.iecat.net/>.

9 Rečnik *DCVB* daje upozorenja da oblike sa *-nd* ne treba mešati sa oblicima sa *-nt*, što navodi na pomisao da do ovakvih mešanja dolazi često. Na primer, pod odrednicom **colend** kaže se: „La grafia *colent* pel masculí i pel femení es produí per confusió del sufix *-end* < *-endu* amb el més freqüent *-ent* < *-ente*”.

vitando ‘koga treba izbegavati’.¹⁰

Španski – *colendo, corrigendo, estupendo, execrando, horrendo, memorando, miserando, nefando, pudendo, reverendo, tremendo, venerando, vitando*.

Francuski – *révérend /-nde*.

Katalonski – *colend, estupend, horrend, nefand, pudend, reverend, tremend, venerand, vitand*.

Portugalski – *colendo, estupendo, execrando, horrendo, memorando, miserando, nefando, pudendo, referendo, tremendo*.

U svakom slučaju, radi se o latinizmima koji su relativno kasno ušli u pojedinačne romanske jezike. Mali broj prideva dokumentovan je pre XVI veka, dok se neki, poput *corrigendo* i *vitando*, javljaju tek u XX veku.¹¹

U vezi sa značenjem ovih prideva primećuje se ujednačenost u različitim romanskim jezicima. Svi ovi pridevi mogu se, s obzirom na svoje značenje, podeliti u dve grupe:

1. pridevi koji označavaju mogućnost:

italijanski – *esecrando* ‘esecrabile’, *orrendo* ‘orribile’, *nefando* ‘esecrabile’, *memorando* ‘memorable’, *miserando* ‘degnò di pietà’;

španski – *estupendo* ‘admirable’, *infando* ‘indigno de que se hable de ello’, *reverendo* ‘digno de reverencia’, *miserando* ‘digno de miseración’, *venerando* ‘venerable, digno de veneración’;

francuski – *révérend* ‘qui est digne de respect’;

katalonski – *reverend* ‘digne de reverència’, *infande* ‘indigne de dir-se’;

portugalski – *execrando* ‘digno de execração’, *miserando* ‘que inspira comiserção; lastimável, deplorável’, *reverendo* ‘digno de se reverenciar’;

¹⁰ Ovde i na drugim mestima u radu dajemo prevod samo italijanskih leksema, uz napomenu da i u ostalim romanskim jezicima iste lekseme imaju ista značenja.

¹¹ U italijanskom jeziku samo su pridevi *nefando, miserando, pudendo, reverendo* i *venerando* dokumentovani pre XVI veka; u španskom, takođe, većina ovih oblika nije dokumentovana pre XVI i XVII veka; neki pridevi su mnogo recentniji, na primer *corrigendo* se javlja u XIX veku i u španskom i u italijanskom, *vitando* se javlja u španskom u XVIII, a u italijanskom tek u XX veku. U katalonskom su ovi oblici takođe kasno zabeleženi, na primer pridev *tremend* se javlja u XX veku.

2. pridevi koji označavaju obavezu, što je i izvorno značenje latinskog gerundiva:

italijanski – *vitando* ‘che deve essere evitato’;

španski – *memorando* ‘que debe recordarse’, *pudendo* ‘que debe causar vergüenza’;

katalonski – *colend* ‘que s’ha de colre’, *tremend* ‘que s’ha de témer’;

portugalski – *pudendo* ‘que deve ser alvo de recato, de vergonha’.

U nekim slučajevima, isti pridev može objedinjavati oba ova značenja, npr.:

španski – *execrando* ‘execrable o que debe ser execrado’, *vitando* 1. ‘que se debe evitar’; 2. ‘odioso, execrable’;

katalonski – *vitand* ‘que ha d’evitar-se; inadmissible’.

Treba istaći da u rečnicima romanskih jezika podaci o etimologiji ovih oblika često nisu eksplicitno dati. Tome verovatno doprinosi činjenica da mnoge glagolske osnove od kojih su nastali ovi pridevi više ne postoje u romanskim jezicima,¹² pa je razumljivo da ih leksikografi ne tumače kao latinske gerundive, već kao leksičke pozajmljenice. Smatramo da bi bilo poželjno uključiti informaciju o etimologiji ovih oblika, jer izvorno značenje njihovih etimona često nije transparentno. Kao ilustraciju možemo navesti defincije prideva *colendo* u rečnicima *Sabatini–Coletti*, *DCVB* i *DRAE*:

italijanski – **colendissimo**: superl. di ant. **colendo** ‘onorevole’, lat. *colendum* ‘degno di onore’, gerund. di *colere* ‘onorare’;

katalonski – **colend**, -nda: Que s’ha de colre. Del llatí *colendum*, ‘que s’ha de colre’;

španski – **colendo** (Del lat. *colendus*, venerable). V. *día* ~. 1. m. *día festivo*.

12 Cfr. *Sabatini–Coletti*, s. v. **nefando**: ETIM: dal lat. *nefandum* ‘esecrabile, da non dirsi’, comp. di *ne* ‘non’ e *fandus* gerund. di *fari* ‘dire’.

Uočljiva je sličnost u značenju ovog prideva u italijanskom i katalonskom. S druge strane, u španskom se ovaj pridev koristi u spoju sa imenicom *día, día colendo*, u značenju ‘neradni dan’. U rečniku *DRAE* navodi se da ovaj pridev potiče od latinskog *colendus – venerable*, ali se ne daje informacija da je to gerundiv glagola *COLERE* ‘poštovati, slaviti’, te da je izvorno značenje ovog prideva: ‘koga treba poštovati, koga treba slaviti’. U etimološkom rečniku italijanskog navodi se da *colendo* potiče od latinskog *colendus* ‘che deve onorarsi’. Nije jasno zašto u ovom slučaju ni rečnik *DRAE* ni rečnik *Sabatini–Coletti* ne uključuju ovaj podatak, koji se inače može naći u drugim slučajevima kada etimologija može biti nejasna govornicima, budući da nisu sačuvani glagoli koji su u osnovi ovih izvedenica.

IMENICE ŽENSKOG RODA

IMENICE ŽENSKOG RODA NASTALE OD LATINSKOG GERUNDIVA.

Italijanski – *agenda* ‘rokovnik, beležnica; spisak tema za diskusiju’, *bevanda* ‘piće’, *faccenda* ‘posao’, *legenda / legenda* ‘legenda’, *molenda* ‘meljarina, naknada za mlevenje’, *prebenda* ‘prebenda, prihod od crkvene imovine’, *propaganda* ‘reklamiranje, propaganda’, *reprimenda* ‘ukor’, *vivanda* ‘hrana’.

Španski – *agenda, bebienda, hacienda* ‘hacijenda’, *leyenda, molienda, ofrenda* ‘ponuda; poklon’, *prebenda, propaganda, reprimenda, vivienda* ‘stan’.

Francuski – *légende, offrande, prébende (provende), propagande, réprimande, viande*.

Katalonski – *agenda, bevenda, fatxenda, llegenda, prebenda, propaganda, reprimenda, vianda*.

Portugalski – *agenda, fazenda, legenda, prebenda, propaganda, reprimenda, vivenda*.

Većina ovih imenica nastala je od plurala srednjeg roda latinskog gerundiva, u kojem je nastavak *-a* interpretiran kao nastavak ženskog roda, što je uobičajena pojava u romanskim jezicima. Sve one imaju pasivno značenje i značenje obaveze. To je i originalno značenje latinskih oblika, pa stoga u mnogim slučajevima rečnici

objašnjavaju etimologiju ovih reči perifrazama koje iskazuju obavezu, kao što pokazuju sledeći primeri:

italijanski – **agenda**: dal lat. *agenda* ‘cose da fare’; **bevanda**: lat. *bibenda* ‘da bersi’; **legenda**: dal lat mediev. *legenda* ‘cose che devono essere lette’; **španski** – **adenda**. (Del lat. *addenda*, las cosas que se han de añadir); **agenda**. (Del lat. *agenda*, cosas que se han de hacer); **bebienda**. (Del lat. *bibenda*, que se ha de beber); **hacienda**. (Del lat. *facienda*, pl. n. del ger. de *facere*, lo que ha de hacerse); **legenda**. (Del lat. pl. n. lat. *legenda*, cosas que deben leerse); **francuski** – **légende**: empr. au lat. médiév. *legenda*, proprement ‘ce qui doit être lu’.

Ono što treba istaći u vezi sa ovim imenicama jeste da su to najstariji refleksi latinskog gerundiva u pojedinačnim romanskim jezicima. Na primer, *ofrenda* (‘ponuda, poklon’) javlja se u španskom već u poemi *Cantar de mio Cid*, najstarijem književnom tekstu na španskom jeziku, nastalom oko 1200. godine, a u XII veku se javlja i u francuskom.

U nešto novijim oblicima kao što su *propaganda* ili *reprimenda* etimologija je prilično jasna (*propaganda* – potiče od glagola PROPAGARE ‘širiti, raznositi’, pa je značenje ove reči ‘ono što treba širiti’); s druge strane, u oblicima koji su ranije ušli u upotrebu došlo je do semantičkih pomeranja, pa se stoga često njihovo današnje značenje delimično udaljilo od njihovog provobitnog značenja. Na primer, značenje reči kao šp. *vivienda* ‘stan’, it. *vivanda* ‘hrana’, fr. *viande* ‘meso’, donekle je drugačije od značenja vulgarnolatinskog oblika *vivenda od koga su postali, a koji je imao značenje ‘ono od čega se živi ili gde se živi’. Slično je i sa refleksima latinskog oblika LEGENDA – ‘ono što treba čitati’, a koji je u romanskim oblicima evoluirao do značenja ‘narodne priče, legende’. U španskom se reč *leyenda* u današnjem značenju, javlja u XIV veku. Zanimljiv je slučaj italijanskog, u kojem je došlo do semantičke specijalizacije oblika, tako da od LEGENDA postoji narodni oblik *leggenda* u značenju ‘narodne priče, legende’ i učeni oblik *legenda* u značenju ‘legenda, objašnjenje koje se daje na mapama, geografskim kartama’ i sl. (cfr. *Sabatini-Coletti*: ‘tavola di decodificazione dei segni impiegati in un atlante, in una

carta, in un discorso con cifre...').¹³

IMENICE MUŠKOG RODA

Neke od imenica muškog roda jesu:

italijanski – *addendo* ‘sabirak’, *dividendo* ‘deljenik’, *minuendo* ‘umanjenik’, *moltiplicando* ‘umnoženik’, *radicando* ‘radikand’, *referendum* ‘referendum’;

španski – *dividendo*, *minuendo*, *moltiplicando*, *radicando*, *referendo* / *-ndum*, *sumando* ‘sabirak’; *sustraendo* ‘deljenik’;

francuski – *dividende*, *mémorandum*, *moltiplicande*, *réfèrendum*;

katalonski – *dividend*, *memoràndum*, *minuend*, *moltiplicand*, *radicand*, *referèndum*, *subtrahend*, *sumand*;

portugalski – *adendo*, *dividendo*, *diminuendo*, *memorando*, *moltiplicando*, *referendo*, *subtraendo*.

Zanimljivo je da u francuskom i italijanskom neke od ovih imenica koje potiču od latinskog plurala srednjeg roda nisu interpretirane kao ženski rod, uprkos završetku *-a*: fr. *addenda et corrigenda*, it. *addenda*, fr. *agenda* (u francuskom je ova imenica muškog roda, dok je u ostalim romanskim jezicima ženskog roda). Izuzev ovih imenica, sve ostale potiču od oblika koji su u latinskom bili muškog ili srednjeg roda i koji se po značenju mogu podeliti u dve grupe: termini iz oblasti matematike i termini iz oblasti ekonomije i politike.

Matematički termini verovatno su oblikovani po modelu *dividende* i *moltiplicande*, koji su dokumentovani u francuskom počevši od XVI veka i za koje *TLFi* kaže da potiču od oblika *dividendus* i *moltiplicandus* iz srednjovekovnog latinskog. U drugim romanskim jezicima ovi termini se javljaju kasnije; u italijanskom, na primer, osim imenice *dividendo*, koja se javlja u XVIII veku, sve ostale potiču iz XIX veka. Po modelu ove imenice u XIX veku nastaju i oblici *addendo* i *componendo*, od osnove latinskih glagola ADDERE i COMPONERE (a ne od italijanskih osnova *aggiungere* i *comporre*), što potvrđuje njihov učeni karakter.

Što se tiče termina iz oblasti ekonomije i prava, oni su recentniji, u većini

¹³ Obe reči potiču od latinskog oblika LEGENDA koji rečnik prevodi kao ‘cose che devono essere lette’.

jezika se pojavljuju u XIX ili XX veku. Međutim, i ovde je izuzetak francuski u kojem se oblik *référéndum* javlja u XVIII veku. Čini se da je značenje obaveze koju u ove derivata unosi sufix *-nd* prilično jasno u oblicima *memorándum* i *retrovendendo* (*DRAE*: *retrovendendo* ‘que se ha de volver a vender’; *memorándum* ‘cosa que debe recordarse’; *TLFi*: *mémorandum* ‘qui doit être rappellé’, *DCVB*: *memorándum*: ‘que ha de recordar-se’), dok u imenici *referendum* dominira značenje futura, te se ono može interpretirati kao ‘ono što će biti odobreno ili potvrđeno’, a ne kao ‘ono što se mora odobriti ili potvrditi’.¹⁴

IMENICE SA MOCIJOM RODA

Ove imenice odnose se na osobe koji su pasivni subjekat glagolske radnje. Najčešće označavaju osobe koje treba da položi neki ispit kako bi dostigle neki viši stupanj ili moraju da prođu određenu ceremoniju u cilju promene svog početnog stanja. Neke od tih imenica jesu:

italijanski – *battezzando* / *-nda* ‘krštenik’, *cresimando* / *-nda* ‘krezmanik’, *dottorando* / *-nda* ‘doktorand’, *educando* / *-nda* ‘koga treba obrazovati, učenik’, *esaminando* / *-nda* ‘ispitanik’, *laureando* / *-nda* ‘diplomac’, *ordinando* ‘koji treba da se zaređi, budući sveštenik’;

španski – *alfabetizando* / *-nda* ‘koji treba da nauči da čita i piše’, *doctorando* / *-nda*, *educando* / *-nda*, *examinando* / *-nda*, *graduando* / *-nda* ‘diplomac’, *ordenando*;

francuski – *confirmand*, *ordinand*;

katalonski – *confirmand*, *doctorand*, *educand* / *-nda*, *examinand* / *-nda*, *graduand*, *ordenand*;

portugalski – *adotando* ‘koji treba da bude usvojen’, *alfabetizando*, *batizando*, *confesando* ‘koji treba da se ispovedi’, *doutorando*, *examinando*, *licenicando* ‘diplomac’.

14 Zbog toga se ne slažemo sa informacijom koju u vezi s etimonom ove reči daje rečnik *DCVB*: Ilati *referendum* ‘que s’ha de referir’. Takođe je moguće da reč *referendum* ne potiče od gerundiva, već od gerunda, kao što navode *Sabatini-Coletti*: (**referendum**: voce lat., propr. ger. di *referre* ‘riferire’, dall. loc. *convocatio ad referendum* ‘convocazione per riferire’; voce entrata nell’ uso it. attrav. il fr.).

U francuskom postoji samo mali broj ovih imenica, verovatno zbog moguće homonimije sa oblicima na *-nt*, aktivnog značenja, kao *ordinand* ‘qui reçoit l’ordination’ / *ordinant* ‘ministre de l’ordination’. Slično je i u katalonskom, pa stoga rečnici pored oblika sa *-nd*, navode kao pogrešne oblike sa *-t* i *-d* (cfr. DCVB s.v. *examinand*, navode se i oblici *examinant* i *examinando* kao nepravilni oblici i kaže se: „La forma amb *-t* es confon amb la de participi de present; la forma amb *-do* és un castellanisme”).

Imenice iz ove grupe spadaju u učene reči koje su relativno kasno ušle u jezik i koje potiču iz akademskog i crkvenog latinskog jezika. Prema podacima koji se mogu naći u rečnicima pojedinačnih romanskih jezika, najstariji oblici potiču iz XVI veka: šp. *graduando*, kat. *graduand*, it. *dottorando*, *laureando*; u XVII javlja se it. *educando*, it. i šp. *ordinando* i fr. *ordinand*, port. *doutorando*, *magistrando*, dok većina ostalih imenica prvi put biva dokumentovana u XIX ili XX veku.

Kod ovih imenica preovlađuje značenje futura, umesto modalnog značenja obaveze. Ovo značenje futura izražava se različitim perifrazama, kao što se može videti iz sledećih primera:

italijanski – *ordinando* ‘chi sta per ricevere gli ordini sacri’, *esaminando* ‘che si appresta a sostenere un esame’;

španski – *confirmando* ‘persona que va a recibir el sacramento’, *desposando* ‘persona que está a punto de desposarse’, *doctorando* ‘persona que está próxima a recibir la borla y grado de doctor’;

francuski – *confirmand* ‘qui va recevoir le sacrement de la confirmation’, *ordinand* ‘qui aspire à recevoir les ordres’.

ZAKLJUČAK

U ovom radu analizirane su imenice i pridevi koji potiču od latinskog gerundiva i utvrđeno je da se originalno pasivno značenje kao i značenje obaveze ili mogućnosti čuva u romanskim jezicima u različitoj meri. Leksikografske definicije potvrđuju ova značenja, ali ne sistemski i ujednačeno.

Takođe, skup reči koje potiču od latinskog gerundiva nije homogen, već se unutar njega mogu naći podskupovi reči sličnih karakteristika koji ne odslikavaju

na isti način i u istoj meri etimološko značenje gerundiva. Na primer, kod imenica koje se odnose na osobe, tipa *ordinando*, *esaminando*, *doctorando* itd. preovlađujuće je značenje futura umesto modalnog značenja obaveze, koje je izvorno značenje gerundiva.

Postojanje nekih od ovih reči u današnjim romanskim jezicima posledica je težnje očuvanja sufiksa koji je izgubio svoju glagolsku vrednost, ali je zadržao svoje originalno značenje i služi tvorbi novih reči. U tom smislu se iz jezika kulture ne pozajmljuju nove reči, već se pozajmljuju tvorbeni modeli za stvaranje novih reči, po uzoru na latinske oblike, u kojima se čuva originalno značenje latinskih sufiksa.

LITERATURA

Alcover, Antoni i Francesc de Borja Moll. 2002. *Diccionari català-valencià-balear (DCVB)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Centre national de la recherche scientifique. *Le Trésor de la Langue Française informatisé (TLFi)*. (<http://atilf.atilf.fr/tlf.htm>)

Corominas, Joan y José Antonio Pascual. 1980–1991. *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico (DCECH)* (6 vol.). Madrid: Gredos.

Cortelazzo, Manlio e Paolo Zolli. 1999. *DELI – Dizionario etimologico della lingua italiana*. Bologna: Zanichelli.

De Mauro, Tullio. 2000. *Grande dizionario italiano dell'uso*. Milano: Paravia.

Ernout, Alfred. 1974. *Morphologie historique du latin*. Paris: Klincksieck.

Ernout, Alfred et Antoine Meillet. 1967. *Dictionnaire étymologique de la langue latine*. Paris: Klincksieck.

Gortan, Veljko i dr. 2005. *Latinska gramatika*. XII izdanje. Zagreb: Školska knjiga.

Harto Trujillo, M.ª Luisa. 1994. "Notas sobre el gerundio y el gerundivo". *Fortunatae: Revista canaria de filología, cultura y humanidades clásicas* 6: 273–292.

Instituto Antônio Houaiss. 2009. *Novo Dicionário Houaiss Eletrônico da Língua Portuguesa*. Rio de Janeiro: Objetiva.

Mellet, Sylvie et Marie-Dominique Joffre. 1994. "Les participes futurs: -ndus." In: Guy Serbat et al. eds. *Grammaire fondamentale du latin. Le signifié du*

verbe. Louvain/Paris, Peeters. 329–346.

Pariante, Ángel. 1981. “Las formas de gerundio y gerundivo”. *Emerita: Revista de lingüística y filología clásica* 49 (2): 273–306.

Pharies, David. 2002. *Diccionario etimológico de los sufijos españoles y de otros elementos finales (DESE)*. Madrid: Gredos.

Piera, Carlos y Soledad Varela. 1999. “Relaciones entre morfología y sintaxis.” In: Ignacio Bosque y Violeta Demonte eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*, vol. 3. Madrid: Espasa Calpe: 4367–4422.

Rainer, Franz. 1999. “La derivación adjetival.” In: Ignacio Bosque y Violeta Demonte eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*, vol. 3. Madrid, Espasa Calpe: 4595–4644.

Real Academia Española. 2001. *Diccionario de la lengua española (DRAE)*. Madrid: Espasa Calpe.

Sabatini, Francesco e Vittorio Coletti. 2005. *Il Sabatini Coletti: Dizionario della Lingua Italiana*. Milano: Rizzoli/ Larousse.

Aleksandar Trpčevski

REFLECTIONS OF THE LATIN GERUNDIVE IN ROMANCE LANGUAGES

Summary

This paper deals with the reflections of the Latin gerundive in five Romance languages (Italian, Spanish, French, Catalan and Portuguese). Gerundive does not exist any more as a verbal form, but it continues to live in the form of adjectives and nouns. The aim of the paper was to investigate the meaning of these adjectives and nouns and the domain of their use in Romance languages. Our research has shown that the adjectives and nouns derived from Latin gerundive conserve the original passive sense and also the sense of obligation or possibility to different extent. In addition, our research has proven that the existence of these words in contemporary Romance languages is the consequence of the tendency to conserve the suffix which has lost its verbal function, but still possesses the original meaning and it is used to form new words.

Key words: gerundive, word formation, Latin language, Romance languages.